

Грицишен Дмитрій

доктор економічних наук, доктор наук з державного управління, професор
Державний університет «Житомирська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0001-5484-6421>

Вакун Оксана

кандидат економічних наук, доцент
Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту
Західноукраїнського національного університету
<https://orcid.org/0000-0002-7774-7204>

Дика Олена

кандидат економічних наук, доцент
Державний університет «Житомирська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0002-0800-3498>

Лихошапко Дмитро

аспірант
Державний університет «Житомирська політехніка»
<https://orcid.org/0009-0004-4962-4014>

Зарубіжний досвід встановлення кримінальної відповідальності за порушення правил державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання

Анотація. Стаття присвячена аналізу зарубіжного досвіду встановлення кримінальної відповідальності за порушення правил державного експортного контролю (ДЕК) за товарами військового призначення та подвійного використання в контексті реформування української системи ДЕК. Досліджено законодавство країн ЄС (Австрії, Німеччини, Португалії, Франції, Іспанії, Бельгії, Італії). Визначено особливості криміналізації: в Австрії передбачено покарання до 5 років ув'язнення за порушення з обтяжуючими обставинами, з посиленням штрафів до 40 млн євро для юридичних осіб; у Німеччині – до 10 років за дії, пов'язані зі зброєю масового знищення, з підвищенням штрафів; у Португалії – до 14 років за незаконне виробництво озброєнь; у Франції – від 1 до 5 років ув'язнення та штрафи до 960 тис. євро для юридичних осіб; в Іспанії – адміністративні штрафи до 1,5 млн євро з кримінальним переслідуванням за контрабанду, штрафи до 5% обороту для юридичних осіб; у Бельгії – до 5 років ув'язнення та штрафи до 960 тис. євро для юридичних осіб; в Італії – від 2 до 12 років ув'язнення та штрафи на основі вартості контракту. Проведено правовий аналіз нормативних актів, що регулюють ДЕК, та сучасних підходів до реформування кримінального законодавства України, зокрема ст. 333 КК України. Запропоновано напрями трансформації кримінально-правового механізму: гармонізація з нормами ЄС, посилення санкцій за порушення санкційних режимів та інтеграція з міжнародними стандартами. Дослідження підкреслює значення вивчення зарубіжного досвіду для вдосконалення національної безпеки України в умовах євроінтеграції та російської агресії. Висновки акцентують на необхідності узгодження українського законодавства з вимогами ЄС для підвищення ефективності ДЕК та довіри міжнародних партнерів.

Ключові слова: державний експортний контроль; кримінальна відповідальність; товари військового призначення; товари подвійного використання; національна безпека; євроінтеграція.

Актуальність теми. Важливою складовою розвитку державного експортного контролю є система кримінально-правового регулювання порушень його правил та режимів, яка визначає рівень кримінальної відповідальності. На сьогодні питання кримінальної відповідальності є ключовим для України, проте є малодослідженим. Особливо важливо для цілей трансформації національної системи державного експортного контролю сформуванню високий рівень довіри до неї та державного управління в цілому в умовах євроінтеграційних процесів та забезпечення подальшої підтримки України у боротьбі проти

агресії російської федерації. Відповідно сьогодні вкрай важливо є вивчення зарубіжного досвіду встановлення кримінальної відповідальності, сучасний стан кримінального-правового механізму в Україні та перспективні напрями його розвитку.

Аналіз останніх досліджень. Питання кримінальної відповідальності за порушення правил експортного контролю розглядалося в працях вітчизняних та зарубіжних вчених: Г.В. Андрусів, О.Ф. Бантишев, Ю.П. Битяк, О.Л. Больбіт, О.Я. Бовенко, Я.С. Бенедик, С.П. Галака, С.В. Грачов, О.М. Гришуткін, Д.М. Горбачов, А.О. Данилевський, М.Дандо (M.Dando), О.О. Дудоров, Б.Едвардс (B.Edwards), З.А. Загин, С.І. Кондратов, Н.С. Кончук, М.Кроулі (M.Crowley), В.Г. Кунде, Н.В. Мацько, С.С. Мірошніченко, С.О. Максименко, Р.О. Мовчан, П.А. Лозневий, О.С. Наквакін, Р.С. Орловський, Г.М. Перепелиця, О.О. Пономарьов, Р.В. Перелигіна, Н.В. Попельнюк, О.І. Плужник, Н.М. Скляр, О.І. Сівер, В. В.Ткаченко, О.В. Шамара, С.С. Яценко та інші. Праці зазначених вчених мають вагомe значення в розвитку наукового знання про кримінальну відповідальність за порушення правил державного експортного контролю.

Виклад основного матеріалу. «Криміналізація порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю обумовлена побудовою системи ефективних заходів для встановлення національного контролю за діяльністю, пов'язаною зі здійсненням міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю, зокрема шляхом закріплення у національному законодавстві не лише регулятивних, а й охоронних норм. Ця тематика є надзвичайно актуальною в сучасних реаліях, тому державна політика в галузі державного експортного контролю має формуватися відповідно до принципів пріоритетності національних інтересів України – політичних, економічних та військових, захист яких є необхідним для забезпечення національної безпеки» [2]. Погоджуючись із автором, зазначимо, що кримінально-правовий механізм реалізації функцій державного експортного контролю є вкрай важливим в забезпеченні національної безпеки України.

«Важливе місце щодо запобігання злочинності у сфері державного експортного контролю відіграє її система, яка включає державні та інші структури, які забезпечують реалізацію зовнішньоторговельної політики задля досягнення певних політичних, військових та економічних цілей, а також практичні форми діяльності цих структур, і відповідне законодавство» [3]. В попередніх дослідженнях нами обґрунтовано особливості розвитку вітчизняної та зарубіжних систем державного експортного контролю, які є підґрунтям для розвитку підходів до встановлення кримінальної відповідальності за порушення їх норм.

Дане дослідження побудуємо наступним чином: по-перше, вивчимо досвід країн Європейського Союзу (Італія, Іспанія, Португалія, Франція, Бельгія, Австрія, Німеччина) щодо кримінальної відповідальності за порушення національних та міжнародних правил експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання; по-друге, здійснимо правовий аналіз системи нормативних актів, що встановлюють кримінальну відповідальність за порушення національних та міжнародних норм державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання; по-третє, проаналізуємо сучасні підходи до реформування кримінального законодавства України в частині кримінальної відповідальності за порушення правил державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання; по-четверте, визначимо ключові напрями трансформації кримінально-правового механізму державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання.

Кримінальна відповідальність за порушення правил експортного контролю зарубіжних країн.

«Потреба у вивченні зарубіжного досвіду регламентації правових наслідків порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю, обґрунтована тим, що контроль за нерозповсюдженням сучасних видів озброєння, у тому числі зброї масового знищення, засобів її доставки та вжиття необхідних заходів щодо недопущення використання товарів військового призначення і подвійного використання у терористичних та інших протиправних цілях є одним із найважливіших напрямів міжнародної діяльності та національної політики провідних країн світу. Виходячи з цього, вивчення законодавств зарубіжних держав про кримінальну відповідальність за порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю, є не лише одним зі шляхів удосконалення національного кримінального законодавства, а й узгодження його положень з положеннями законодавств зарубіжних держав у контексті міжнародного співробітництва» [1].

Аналізуючи законодавство країн-членів Європейського Союзу варто наголосити на сукупності особливостей щодо криміналізації та декриміналізації порушень правил експортного контролю:

1. Австрія. Питання кримінальної відповідальності за порушення правил експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання викладенні в Законі про зовнішню торгівлю Австрії від 2011 р. (Außenwirtschaftsgesetz 2011 р.) [8], результати правового аналізу зазначеного нормативного акту представлено в таблиці 1.

Характеристика кримінальної відповідальності за порушення правил експортного контролю Австрії

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИНИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ЕКСПОРТОМ ТОВАРІВ ВІЙСЬКОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ПОДВІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ	
<i>Обтяжуючі обставини :</i> – скоєні з корисливою метою; – шляхом обману щодо фактів з використанням неправдивого або підробленого документа, неправдивих або підроблених даних, інших подібних доказів або неправильного вимірювального приладу	<i>Пом'якшуючі обставини:</i> – з необережності вчиняє будь-яке з діянь
Кримінальні злочини у відносинах з третіми країнами (§ 79)	
судом призначено покарання у вигляді позбавлення волі на строк до трьох років, <i>за умови настання:</i>	
<i>обтяжуючих обставин</i>	<i>пом'якшуючих обставин</i>
<i>судом призначено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від шести місяців до п'яти років</i>	<i>карається позбавленням волі на строк до одного року або штрафом у розмірі до 360 денних ставок</i>
Кримінальні правопорушення у сфері переміщення товарів у межах ЄС (§ 80)	
судом призначено покарання у вигляді позбавлення волі на строк до двох років, <i>за умови настання:</i>	
<i>обтяжуючих обставин</i>	<i>пом'якшуючих обставин</i>
<i>судом призначено покарання у вигляді позбавлення волі на строк до трьох років</i>	<i>карається позбавленням волі на строк до шести місяців або штрафом у розмірі до 180 денних ставок</i>
Кримінальні правопорушення, пов'язані з хімічними речовинами та товарами, що підпадають під дію Конвенції про біотоксини (§ 80)	
судом призначено покарання у вигляді позбавлення волі строком до трьох років, <i>за умови настання:</i>	
<i>обтяжуючих обставин</i>	<i>пом'якшуючих обставин</i>
<i>судом призначено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від шести місяців до п'яти років</i>	<i>карається позбавленням волі на строк до одного року або штрафом у розмірі до 360 денних ставок</i>
Розповсюдження зброї масового знищення	
судом призначено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від шести місяців до п'яти років, <i>за умови настання:</i>	
<i>обтяжуючих обставин</i>	<i>пом'якшуючих обставин</i>
<i>карається позбавленням волі на строк від одного до десяти років</i>	<i>судом призначено покарання у вигляді позбавлення волі на строк до двох років або штрафом у розмірі до 360 денних ставок</i>

Аналізуючи дані зазначеного нормативного акту, наголосимо, що кримінальна відповідальність за злочини у відносинах з третіми країнами (§ 79) [8] щодо експорту товарів воєнного призначення та подвійного використання передбачає покарання у вигляді позбавленням волі на строк до трьох років, та передбачена за таких діянь:

- всупереч забороні імпортує, експортує, транспортує або здійснює посередницьку діяльність з товарами між третіми країнами, надає технічну підтримку або здійснює будь-яку іншу операцію;
- імпортує, експортує, транспортує або здійснює брокерські операції з товарами між третіми країнами, надає технічну підтримку або здійснює будь-які інші операції без дозволу;
- отримує дозвіл, надавши невірну або неповну інформацію;
- передає або приймає дозвіл для використання неуповноваженою особою;
- отримує глобальний дозвіл, шляхом надання невірної або неповної інформації;
- використовує загальний дозвіл, хоча він втратив право або це право призупинено;
- не встановлює умову в рішенні про дозвіл, надаючи невірну, неповну інформацію;
- обходить заборону або вимогу щодо дозволу шляхом передачі прав на виробництво товарів у третій країні або прав інтелектуальної власності для використання в третій країні;
- не надаючи інформацію, що вимагається, отримує експортну ліцензію обманом або не виконує умови, зазначені в повідомленні про експортну ліцензію;
- товари для експорту, транзиту або брокерської діяльності між третіми країнами, на які було видано ліцензію, ввозяться або доводяться до ввезення після митного оформлення до країни призначення, відмінної від зазначеної в ліцензії, за умови, що експорт до цієї країни заборонений або підлягає дозволу;
- шляхом надання невірної або неповної інформації отримує рішення на основі попереднього розслідування про відсутність заборони або вимоги щодо дозволу на імпорт, експорт, транзит, посередництво між третіми країнами, на технічну підтримку чи інші операції, або про те, що такі операції можуть бути дозволені, або що умова не повинна бути встановлена;
- з метою обійти вимогу дозволу або заборону, спочатку переміщує товари до іншої держави-члена ЄС або експортує їх до третьої країни з метою подальшого їх пересилання або пересилання до іншої третьої країни, для якої застосовується вимога дозволу або заборона;

– обходить вимогу щодо дозволу або заборону на технічну підтримку, надаючи цю технічну підтримку на федеральній території особам, які згодом використовуватимуть або передаватимуть ці технічні знання за межами ЄС;

- використовує загальний дозвіл для експорту, транзиту або брокерської діяльності між третіми країнами щодо товарів подвійного використання всупереч положенням;
- екпортує товари з ЄС з порушенням експортного обмеження без отримання згоди Австрії;
- перешкоджає скасуванню дозволу або встановленню умови у такому дозволі шляхом надання невірної або неповної інформації
- товари з ЄС без експортної ліцензії, необхідної для операції згідно із законодавством держави-члена ЄС, з якої здійснюється експорт;
- порушує умову рішення про видачу дозволу;
- екпортує чи перевозить товари, що заборонені;
- порушуючи зобов'язання щодо звітності
- перешкоджає видачі заборонного повідомлення, шляхом надання невірної або неповної інформації;
- продовжує використовувати дозвіл, незважаючи на його анулювання;
- здійснює процедуру без дозволу після повідомлення про існування вимоги щодо дозволу;
- здійснює транзакцію, про яку повідомляється, до закінчення одного з термінів.

В той же час статтею зазначеного закону [8] передбачено сукупність обтяжуючих обставин (скоєні з метою корекційною ціллю; шляхом обману щодо фактів з використанням неправдивого або підробленого документа, неправдивих або підроблених даних, інших подібних доказів або неправильного вимірювального приладу), за наявності яких передбачається покарання у вигляді позбавлення волі від шести місяців до п'яти років.

Наступним видом протиправних діянь в сфері державного експортного контролю, що караються судом позбавленням волі на строк до двох років, є кримінальні правопорушення у сфері переміщення товарів у межах Європейського Союзу, до яких відносяться:

- перевозить товари в межах ЄС без дозволу, або без дозволу іншої держави-члена ЄС;
- отримує дозвіл на перевезення товарів у межах ЄС, надавши невірну або неповну інформацію;
- передає або приймає дозвіл для використання неуповноваженою особою, за плату чи безкоштовно;
- отримує глобальний дозвіл на операції, шляхом надання невірної або неповної інформації,
- використовує загальний дозвіл для операцій, всупереч положенням закону або постанови, виданої на його підставі,
- з метою обійти вимогу щодо дозволу спочатку перевозить товари до іншої держави-члена ЄС, щоб згодом переслати їх або доручити їх переслати до іншої держави-члена ЄС, для якої застосовується вимога щодо дозволу відповідно або відповідно до безпосередньо застосовного права ЄС;
- використовує глобальний дозвіл з порушенням;
- використовує загальний дозвіл, хоча він втратив право на це;
- використовує загальний дозвіл проти підприємства, для якого дія цього загального дозволу призупинена;
- порушує умову рішення про видачу дозволу;
- не встановлює умову в рішенні про дозвіл, надаючи невірну або неповну інформацію;
- перешкоджає скасуванню дозволу або встановленню умови у такому дозволі шляхом надання невірної або неповної інформації;
- продовжує використовувати дозвіл у, незважаючи на його анулювання;
- порушує умову дозволу, виданого іншою державою-членом ЄС;
- через незвітування, вимога щодо дозволу не виконується;
- здійснює переказ у межах ЄС до закінчення строків;
- отримує рішення про згоду, надавши невірну або неповну інформацію;
- шляхом надання невірної або неповної інформації отримує рішення на основі попереднього розслідування про відсутність вимоги щодо дозволу на передачу в межах ЄС або про те, що такий процес може бути схвалений, або що вимога не потребує встановлення;
- судом призначено покарання у вигляді позбавлення волі на строк до двох років.

Досліджуваними визначаються наступні обтяжуючі обставини (скоєні з метою корекційною ціллю; шляхом обману щодо фактів з використанням неправдивого або підробленого документа, неправдивих або підроблених даних, інших подібних доказів або неправильного вимірювального приладу), за які передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк до трьох років.

В досліджуваному законі передбачається кримінальна відповідальність за правопорушення, пов'язані з хімічними речовинами та товарами, що підпадають під дію Конвенції про біотоксин, так в § 81 надається характеристика зазначених злочинів, за які передбачається відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк до трьох років:

- порушує заборону, передбачену статтею ¹;
- здійснює діяльність або процес, зазначені в § 42 (1²) або (2³), без дозволу;
- отримує дозвіл у значенні пункту 2, надавши невірну або неповну інформацію;
- передає або приймає дозвіл у значенні пункту 2 для використання неуповноваженою особою, незалежно від того, чи за плату, чи безкоштовно;
- отримує глобальний дозвіл шляхом надання невірної або неповної інформації;
- порушує умову рішення про видачу дозволу.

Обтяжуючі та пом'якшуючі обставини за даним видом кримінальних правопорушень є ідентичним як і щодо кримінальних злочинів у відносинах з третіми країнами.

Відповідальність за розповсюдження зброї масового знищення настає передбачає, що будь-яка особа, яка сприяє виробництву, розповсюдженню, випробуванню або обслуговуванню зброї масового знищення та систем доставки зброї масового знищення шляхом вчинення одного з діянь, зокрема, злочинами у відносинах з третіми країнами, злочинами у сфері дорожнього руху в межах ЄС, злочинами, що пов'язані з хімічними речовинами та товарами, що підпадають під дію Конвенції про біотоксин, судом призначено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від шести місяців до п'яти років. За умови настання обтяжуючих обставин (ідентичні до попередніх досліджень) такі злочини караються позбавленням волі на строк від одного до десяти років. Своєю чергою пом'якшуючі обставини дозволяють знизити строк до двох років або штрафом у розмірі до 360 денних ставок.

2. Німеччина. В Німеччині питання кримінальної відповідальності встановлено Законом про зовнішню торгівлю та платежі (Außenwirtschaftsgesetz – AWG). Характеристика положень зазначеного закону представлена в таблиці 2.

Варто зазначити, що представленим нормативно-правовим актом покарання застосовуються незалежно від закону місця вчинення злочину, також до злочинів, вчинених за кордоном, якщо злочинцем є громадянин Німеччини.

Особливий підхід до встановлення кримінальної відповідальності міститься в Законі про контроль над військовою зброєю (KfWaffKontrG) [9], що представлено в таблиці 3.

Зазначенні положення є гармонізованими із законодавством Європейського Союзу та НАТО та направленні на забезпечення національних інтересів та міжнародної безпеки.

3. Португалія. Питання кримінальної відповідальності за порушення режимів експортного контролю визначається Законом № 49/2009 (від 5 серпня 2009 р.) (Lei n.º49/2009 de 5 de Agosto) [12]. Зокрема даним питанням присвячені статті 34 та 35. Зокрема в статті 34 – Незаконне здійснення актів торгівлі військовими товарами й технологіями (Prática ilícita de actos de comércio de bens e tecnologias militares), йдеться мова про наступне: «вважається, що особа діє без дозволу, якщо:

а. Вона не має ліцензії на торгівлю військовими товарами й технологіями або володіє ліцензією, що є недійсною з причин, які вона навмисно спричинила.

б. Вона має чинну ліцензію згідно з цим законом або має право провадити таку діяльність в іншій державі-члені ЄС (за умови реєстрації, передбаченої статтею 14), але здійснює операції з військовими товарами чи технологіями від свого імені чи від імені третіх осіб без відповідного дозволу або на підставі адміністративного акта, який є недійсним з причин, що вона навмисно спричинила.

У разі необережності розмір мінімального й максимального штрафів скорочується наполовину. Юридичні особи несуть солідарну відповідальність за сплату штрафів, штрафних санкцій і витрат, до яких було засуджено їхніх працівників» [12].

На даний час порушення умов ліцензування карається лише штрафними санкціями. В той час як питання виробництва карається значно жорсткіше. Зокрема, статтею 35 – Незаконне здійснення діяльності з виробництва озброєнь (Exercício ilícito da actividade de indústria de armamento), передбачено

¹ Заборонено: 1) розробка, виробництво, придбання, накопичення запасів, зберігання, пряма чи непряма передача та використання хімічної зброї у значенні КХЗ; 2) військова підготовка до застосування хімічної зброї; 3) підтримка, заохочення або спонукання до діяльності, забороненої КХЗ; 4) розробка, виробництво, придбання, володіння, зберігання, утримання, пряма чи непряма передача та використання хімічних речовин категорії 1 та категорії 2 у державах, які не є сторонами КХЗ, громадянами Австрії або особами чи компаніями, які мають місце проживання або зареєстрований офіс на федеральній території; 5) розробка, виробництво, зберігання, придбання або утримання: а) Агенти та токсини у значенні статті 18 Конвенції про біотоксинів, за винятком видів та кількостей, виправданих профілактичними, захисними та іншими мирними цілями, б) Зброя, обладнання або засоби розгортання, призначені для використання агентів або токсинів, зазначених у пункті 1, у ворожих цілях або у збройному конфлікті; в) використання як засобу ведення війни: а) засоби для боротьби з заворушеннями та б) речовин, що виводять людей з ладу

² За умови затвердження: 1) розробка, виробництво, придбання, володіння, зберігання та утримання хімічних речовин категорії 1; 2) пряме або непряме перенесення хімічних речовин, зазначених у пункті 1; 3) розробка, виробництво, володіння, накопичення та зберігання агентів, токсинів, зброї, обладнання або засобів застосування, зазначених у статті I Конвенції про біотоксинах

³ Операції, зазначені в пункті 1, також підлягають дозволу, якщо вони здійснюються за межами федеральної території громадянством Австрії або особами чи компаніями, які мають зареєстрований офіс або місце проживання на федеральній території

наступне: «Той, хто займається дослідженням, плануванням, випробуванням, виробництвом, складанням, ремонтом, переробкою, технічним обслуговуванням або демілітаризацією військових товарів чи технологій без ліцензії на здійснення діяльності у сфері виробництва озброєнь (або маючи ліцензію, яка є недійсною з причин, які особа навмисно спричинила), карається позбавленням волі на строк від 4 до 14 років» [12].

4. Франція. Основним нормативним документів, що встановлює види кримінальної відповідальності щодо товарів військового призначення, є Кодекс оборони [7], положення якого представлені в таблиці 4.

Таблиця 2

Характеристика кримінальної відповідальності за порушення правил експортного контролю Німеччини відповідно до Закону про зовнішню торгівлю та платежі (Außenwirtschaftsgesetz – AWG)

<i>Порушення постанови, що слугує для виконання прийнятої економічної санкції Радою Безпеки ООН відповідно до Розділу VII Статуту ООН, або Радою ЄС у сфері Спільної зовнішньої та безпекової політики (стаття 17 п. 1)</i>	
Позбавлення волі на строк від одного до десяти років	
Обтяжуючі обставини:	
– діє на користь секретної служби іноземної держави або діє заради вигоди або як член банди, яка була сформована для неодноразового вчинення таких злочинних дій	– діє з метою вигоди як член банди, сформованої для неодноразового вчинення таких злочинів
Позбавлення волі на строк не менше одного року	
Пом'якшуючі обставини	
– правопорушник діє необережно у випадках	– менш тяжкі випадки
позбавлення волі на строк до трьох років або штраф	позбавлення волі на строк від трьох місяців до п'яти років
<i>Порушення заборони або вимог ліцензування: на експорт, імпорт, транзит, передачу, продаж, придбання, поставку, надання, передачу далі або інвестування, або на мовлення, передачу, розповсюдження чи інші послуги, або на розпорядження замороженими грошима та економічними активами (стаття 18 п. 1)</i>	<i>Порушує Регламент (ЄС) 2019/125 Європейського Парламенту та Ради від 16 січня 2019 р. щодо торгівлі певними товарами, які можуть бути використані для застосування смертної кари, катувань чи інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання (стаття 18 п. 1)</i>
<i>Порушення Регламенту (ЄС) 2021/821 Європейського Парламенту та Ради від 20 травня 2021 р. про встановлення режиму Союзу для контролю за експортом, брокерською діяльністю, технічною допомогою, транзитом та передачею товарів подвійного використання (стаття 18 п. 5)</i>	
Позбавлення волі на строк від трьох місяців до п'яти років	
Обтяжуючі обставини:	
– особа діяла в інтересах секретної служби іноземної держави;	– особа діяла з метою отримання вигоди
– особа діяла як член банди, яка була сформована для неодноразового вчинення таких злочинних дій	– злочин стосується розробки, виробництва, обслуговування або зберігання ракет для хімічної, біологічної або ядерної зброї
позбавлення волі на строк не менше одного року, в окремих випадках не менше двох років	

Джерело: сформовано на основі [8]

Таблиця 3

Характеристика кримінальної відповідальності за порушення правил експортного контролю Німеччини відповідно до Закону про контроль над військовою зброєю (KrWaffKontrG)

<i>Розробляє, виробляє, торгує, купує від іншої особи або передає іншій особі, імпортує, експортує, транспортує через федеральну територію або іншим чином ввозить на федеральну територію чи вивозить з неї, або іншим чином здійснює фактичний контроль над ядерною зброєю (§ 19, пункт 1, п. 1) / спонукає іншу особу до вчинення зазначеної дії (§ 19, пункт 1, п. 2) / сприяє зазначеній дії (§ 19, пункт 1, п. 1) якщо зброя не є під контролем держав членів НАТО</i>	
Позбавлення волі на строк від одного до п'яти років	
Обтяжуючі обставини:	
– вчиняє діяння на комерційній основі або як член банди, яка об'єдналася для постійного вчинення таких злочинів, за допомогою іншого члена банди (§ 19, пункт 2 п. 1)	– дія загрожує безпеці ФРН, мирному співіснуванню народів або значною мірою у зовнішніх відносинах ФРН (§ 19, пункт 2, п. 2)
Позбавлення волі на строк не менше двох років	
Пом'якшуючі обставини	
– менш серйозні випадки за § 19, пункт 1	– менш серйозні випадки за § 19, пункт 2
позбавлення волі на строк до трьох років або штраф	позбавлення волі на строк від трьох місяців до п'яти років

Джерело: сформовано на основі [9]

Характеристика кримінальної відповідальності за порушення правил експортного контролю Франції відповідно до Кодексу оборони

ЗАХИСТ ТА КОНТРОЛЬ ЯДЕРНИХ МАТЕРІАЛІВ (СТАТТІ L2339-2 ДО L2339-4-1)	
Здійснення наступних діянь: 1)°здійснення без дозволу діяльності, зазначеної у статті L. 1333-2, або отримання такого дозволу неналежним чином виданим будь-яким шахрайським способом; 2)°дія незаконного привласнення ядерних матеріалів, згаданих у статті L. 1333-1; 3)°дія залишення або довірки ядерних матеріалів, зазначених у статті L. 1333-1, юридичній чи фізичній особі, яка не має права або не заявлена на зберігання цих матеріалів, або без інформування юридичної чи фізичної особи про характер цих матеріалів або розпорошення ядерних матеріалів, зазначених у статті L. 1333-1; 4)°дія зміни або пошкодження ядерних матеріалів, згаданих у статті L. 1333-1; 5)°знищення структурних елементів, у яких упаковані ядерні матеріали, згадані у статті L. 1333-1 (L1333-9)	
Позбавлення волі на строк десять років та штраф у розмірі 7 500 000 євро	
Обтяжуючі обставини	
Караються двадцятьма роками позбавлення волі та штрафом у розмірі 7,5 мільйона євро, якщо вони пов'язані з індивідуальним або колективним підприємством, метою якого є надання можливості будь-кому придбати ядерну зброю	Караються п'ятнадцятьма роками позбавлення волі та штрафом у розмірі 7,5 мільйона євро, якщо їх скоєно організованою бандою
Перешкоджання здійсненню контролю, передбаченого статтею L. 1333-2, або надання відповідальним за цей контроль особам неточної інформації (L1333-9-1)	
Позбавлення волі на строк один рік та штраф у розмірі 15 000 євро	
Власник дозволу, зазначеного у статті L. 1333-2, який після закінчення строку, встановленого наказом про припис, виданим відповідно до положень статті L. 1333-4-1, не виконує вимог цього наказу (L1333-9-2)	
Позбавлення волі на два роки та штраф у розмірі 100 000 євро	
Невиконання рішення адміністративного органу про відмову, призупинення або заперечення щодо декларації, прийнятого відповідно до положень статті L. 1333-4-1 (L1333-12-3)	
Позбавлення волі на три роки та штраф у розмірі 150 000 євро	
Будь-хто, хто має дозвіл, передбачений статтею L. 1333-2, або хто в будь-якій якості відповідає за зберігання ядерних матеріалів, що підпадають під дію положень цього розділу, чи здійснює їх управління, і виявив втрату, крадіжку, зникнення або привласнення цих матеріалів та не повідомив про це поліцію або жандармерію не пізніше ніж через двадцять чотири години після такого виявлення карається двома роками позбавлення волі та штрафом у розмірі 37 500 євро (L1333-13)	
Позбавлення волі на два роки та штраф у розмірі 37 500 євро	
Здійснення наступних діянь: 1) Експорт без дозволу товарів, пов'язаних з ядерними матеріалами, перелік яких встановлюється спільним указом Міністра оборони та Міністра, відповідального за промисловість; 2) Отримання незаконно виданого будь-яким шахрайським шляхом дозволу на експорт цих самих товарів (L1333-13-1)	
Позбавлення волі на п'ять років та штраф у розмірі 75 000 євро	
Обтяжуючі обставини	
Караються п'ятнадцятьма роками позбавлення волі та штрафом у розмірі 7,5 млн євро, якщо вони пов'язані з індивідуальним або колективним підприємством, метою якого є надання можливості будь-кому придбати ядерну зброю	Караються десятьма роками позбавлення волі та штрафом у розмірі 150 000 євро, якщо їх скоєно організованою бандою
Дії, що полягають у спонуканні, заохоченні або підбурюванні будь-кого, у будь-який спосіб, до вчинення правопорушень, передбачених у пункті I статті L. 1333-9 та у статтях L. 1333-11 і L. 1333-13-1, якщо такі дії були доведені до результату (L1333-13-2)	
Позбавлення волі на п'ять років та штраф у розмірі 75 000 євро	
Обтяжуючі обставини:	
Караються двадцятьма роками кримінального позбавлення волі та штрафом у розмірі 7,5 мільйона євро, якщо вони пов'язані з індивідуальним або колективним підприємством, метою якого є надання можливості будь-кому придбати ядерну зброю	
Надання фінансування шляхом надання, акумулювання або управління коштами, цінностями чи будь-яким іншим майном або надання порад з цією метою, з наміром, щоб ці кошти, цінності чи майно були використані, або знаючи, що вони призначені для використання, повністю чи частково, з метою вчинення одного з правопорушень (L1333-13-5)	
Позбавлення волі на п'ятнадцять років та штраф у розмірі 7,5 мільйона	
КРИМІНАЛЬНІ САНКЦІЇ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ПІДГОТОВКИ, ВПРОВАДЖЕННЯ ТА КОНТРОЛЮ НА ЯДЕРНИМ СТРИМУВАННЯМ (СТАТТІ L1411-8 – L1411-10)	
Невиконання вимог щодо офіційного повідомлення, передбаченого в I, II та III статті L. 1411-6, після закінчення строку, встановленого адміністративним органом (L1411-9)	

Позбавлення волі на три роки та штраф у розмірі 150 000 євро	
<i>Перешкоджання здійсненню контролю, передбаченого статтею Л. 1411-5, або свідоме надання відповідальним за цей контроль особам неточної інформації (L1411-10)</i>	
Позбавлення волі на два роки та штраф у розмірі 30 000 євро	
КРИМІНАЛЬНІ САНКЦІЇ ЗА РОЗПОВСЮДЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОЇ ТА ТОКСИЧНОЇ ЗБРОЇ (СТАТТІ L2341-3 – L2341-7)	
<i>Правопорушення, передбачені статтями Л. 2341-1⁴ та Л. 2341-2⁵ (L2341-4)</i>	
Позбавлення волі на 20 років та штраф у розмірі 3,0 млн євро	
Конфіскація	Обтяжуючі обставини
У разі винесення обвинувального вироку суд першої інстанції постановляє конфіскацію з метою їх знищення агентів або токсинів	Покарання збільшується до тридцяти років позбавлення волі та штрафу у розмірі п'яти мільйонів євро, якщо злочин скоєно організованою бандою
<i>Дія провокування, заохочення або підбурювання будь-кого будь-яким чином до вчинення правопорушень, передбачених статтею Л. 2341-4, коли це діяння призвело до наслідку (L2341-5)</i>	
Позбавлення волі на 20 років та штраф у розмірі 3,0 млн євро	
КРИМІНАЛЬНІ САНКЦІЇ ЗА РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ХІМІЧНОЇ ЗБРОЇ (СТАТТІ L2341-3 – L2341-7)	
<i>Використання хімічної зброї (L2342-57)</i>	
Довічне позбавлення волі та штраф у розмірі 7 500 000 євро	
<i>Проектування, будівництво або використання установки для виробництва та використання хімічної зброї (L2342-58)</i>	
Довічне позбавлення волі та штраф у розмірі 7 500 000 євро	
<i>Керівництво або організація угруповання, метою якого є використання, розробка, виробництво, зберігання, володіння, утримання, придбання, передача, імпорт, експорт, транзит, передача між державами-членами ЄС, торгівля чи посередництво щодо хімічної зброї (L2342-59)</i>	
Довічне позбавлення волі та штраф у розмірі 7 500 000 євро	
<i>Дії, що полягають у розробці, виробництві, зберіганні, володінні, утриманні, придбанні, передачі, імпорті, експорті, транзиті, передачі між державами-членами ЄС, торгівлі чи посередництві щодо хімічної зброї (L2342-60)</i>	
Позбавлення волі на 20 років та штраф у розмірі 3,0 млн євро	
<i>Придбання, передача, імпорт, експорт, транзит, передача між державами-членами ЄС, торгівля або посередництво щодо старої хімічної зброї чи залишеної хімічної зброї (L2342-61)</i>	
Позбавлення волі на 5 років та штраф у розмірі 75 000 євро	
<i>Неподання власником декларації про хімічну зброю, що перебувала у його володінні станом на 18 червня 1998 року (L2342-66)</i>	
Позбавлення волі на 2 роки та штраф у розмірі 30 000 євро	
<i>Експлуатуючий суб'єкт, відповідальний за обладнання для спостереження, зазначене у статті Л. 2342-36, який не повідомляє адміністративний орган про будь-який факт, що впливає на його належне функціонування (L2342-67)</i>	
Позбавлення волі на 6 місяців та штраф у розмірі 7500 євро	
<i>Здійснення наступних діянь: 1) експлуатація об'єкта для виробництва хімічних речовин, для медичних, фармацевтичних, дослідницьких або захисних цілей без дозволу, коли це є обов'язковим, або з порушенням умов виданого дозволу; 2) імпорт, експорт, транзит, передача між державами-членами ЄС, торгівля або брокерські операції з хімічними речовинами, для медичних, фармацевтичних, дослідницьких або захисних цілей з держави, що не є учасницею Паризької конвенції, або до неї (L2342-68)</i>	
Позбавлення волі на 7 років та штраф у розмірі 100 000 євро	
<i>Здійснення наступних діянь: 1) розробка, виробництво, придбання, передача, використання, володіння, консервація або зберігання хімічних речовин, що здійснюються для медичних, фармацевтичних, дослідницьких або захисних цілей без дозволу або з порушенням виданих дозволів; 2) імпорт, експорт, транзит, передача між державами-членами ЄС, торгівля або брокерські операції без дозволу хімічних речовин, що здійснюються для медичних, фармацевтичних, дослідницьких або захисних цілей з держави-учасниці Паризької конвенції або до неї (L2342-69)</i>	

⁴ Забороняються розробка, виробництво, зберігання у володінні, складування, транспортування, придбання, передача, імпорт, експорт, торгівля та посередництво щодо мікробіологічних агентів, інших біологічних агентів та біологічних токсинів, незалежно від їхнього походження та способу виробництва, типів і кількості, що не призначені для профілактичних, захисних чи інших мирних цілей

⁵ Забороняється надання фінансування шляхом надання, акумулювання або управління коштами, цінностями чи будь-яким іншим майном або надання порад з цією метою, з наміром, щоб ці кошти, цінності чи майно були використані, або знаючи, що вони призначені для використання, повністю чи частково, з метою вчинення будь-якої з дій, заборонених статтею Л. 2341-1, незалежно від фактичного здійснення такої дії

Позбавлення волі на 3 роки та штраф у розмірі 45 000 євро
<i>Здійснення наступних діянь: 1) недекларування об'єкта для обробки, зберігання або споживання хімічних продуктів; 2) торгівля або брокерські операції з товарами з держави, яка не є учасницею Паризької конвенції, або призначеними для такої держави; 3) ненадання оператором щорічної інформації про кількості хімічної продукції, яку він виробив, придбав, передав, обробив, спожив або зберігав, кількості прекурсорів, зазначених в одній із трьох таблиць, які він використовував для виробництва цієї хімічної продукції, та кількості цієї продукції, яку він планує виробляти протягом наступного року (L2342-70)</i>
Позбавлення волі на 2 роки та штраф у розмірі 30 000 євро
<i>Несанкціонована торгівля або брокерська діяльність з хімічними речовинами, з державою, яка не є учасницею Паризької конвенції (L2342-71)</i>
Позбавлення волі на один рік та штраф у розмірі 15 000 євро
<i>Заперечення або перешкодження міжнародним перевіркам (L2342-74)</i>
Позбавлення волі на 5 років та штраф у розмірі 75 000 євро
<i>Повідомлення або розголошення без дозволу зацікавленої особи чи її правонаступників, або підписанта чи одержувача документа, що походить з перевірки, особі, яка не уповноважена положеннями цього розділу ознайомлюватися з ним (L2342-79)</i>
КРИМІНАЛЬНІ САНКЦІЇ ЩОДО ПОВОДЖЕННЯ З ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ (СТАТТІ L2353-4 – L2353-14)
<i>Здійснення наступних діянь: 1) виготовлення без дозволу вибухового або запалювального пристрою чи вибухового продукту, незалежно від його складу; 2) виробництво будь-якого іншого елемента або речовини, призначеної для входження до складу вибухового виробу (L2353-4)</i>
Позбавлення волі на 5 років та штраф у розмірі 75 000 євро
<i>Продаж вибухових виробів, непридатних для військового використання, поза умовами, передбаченими цим розділом та нормативними положеннями, прийнятими для його застосування (L2353-6)</i>
Позбавлення волі на два роки та штраф у розмірі 3750 євро
<i>Експорт вибухових виробів, непридатних для військового використання, поза умовами, передбаченими цим розділом та текстами, прийнятими для його застосування (L2353-7)</i>
<i>Передача з будь-якої причини власником дозволу, зазначеного в пункті I статті L. 2332-1⁶, одного або кількох військових матеріалів, зброї, боєприпасів та їх компонентів, що належать до категорій А, В або С, з порушенням статей L. 312-1⁷ - L. 312-4-3 або L. 314-3 Кодексу внутрішньої безпеки [6] (L2339-4)</i>
Позбавлення волі на три роки та штрафом у розмірі 45 000 євро
<i>Будь-яка особа, що володіє однією з дозволів на виготовлення або торгівлю, і яка: здійснює наступні діяння⁸ (L2339-4-1)</i>
Позбавлення волі на строк шість місяців і штрафом 7 500 євро
КРИМІНАЛЬНІ САНКЦІЇ ЗА ІМПОРТ, ЕКСПОРТ ТА ПЕРЕДАЧУ (СТАТТІ L2339-10 – L2339-11-4)
<i>Імпорт без дозволу військових матеріалів, зброї, боєприпасів та їх компонентів, що належать до категорій А, В, С, а також зброї, боєприпасів та їх компонентів, що належать до категорії D (L2339-10)</i>

⁶ Підприємства, які займаються виробництвом або торгівлею військовою технікою, зброєю, боєприпасами та їхніми компонентами, що належать до категорій А і В, або які використовують чи експлуатують, у рамках послуг, що надаються ними, військову техніку та спорядження, прирівняне до неї, що містяться в переліку, можуть розпочинати діяльність, а діяльність їхніх посередників чи рекламних агентів може здійснюватися лише після отримання дозволу держави та під її контролем

⁷ Ніхто не може законно купувати та володіти військовими матеріалами, зброєю, боєприпасами та їх компонентами будь-якої категорії, якщо йому не виповнилося вісімнадцяти років

⁸ 1) Не веде в актуальному стані спеціальний реєстр, у який за умовами, встановленими декретом Державної ради, заносяться військова техніка, зброя, боєприпаси та їхні елементи, що виготовляються, ремонтуються, переробляються, купуються, продаються, здаються в оренду або знищуються; 2) У випадку посередницьких операцій не веде в актуальному стані спеціальний реєстр, у якому, за умовами того самого декрету, фіксуються назви підприємств, які зводяться між собою, чи інших учасників посередницької операції, а також зміст цих операцій; 3) У разі припинення діяльності не подає до компетентного адміністративного органу спеціальні реєстри, або не забезпечує їх зберігання у встановлений строк та у визначених умовах; 4) Передає іншому дозволеному торговцю або виробнику військову техніку, зброю, боєприпаси та їхні елементи, що належать до категорій А, В або С, не виконуючи формальностей, визначених тим самим декретом; 5) Здійснює продаж за поштою (дистанційний продаж) військової техніки, зброї, боєприпасів і їхніх основних елементів, не отримавши та не зберігши документи, необхідні для їх внесення до спеціального реєстру

Позбавлення волі на п'ять років та штрафом у розмірі 75 000 євро	
Обтяжуючі обставини	
Покарання збільшується до десяти років позбавлення волі та штрафу в розмірі 500 000 євро, якщо злочин скоєно організованою бандою	
<i>Використання некваліфікованою особою клейма, зазначеного у статті L. 2332-8-1⁹ (L2339-11)</i>	
Позбавлення волі на два роки та штрафом у розмірі 30 000 євро	
Здійснення наступних діянь: 1) порушення статей L. 2335-2 ¹⁰ , L. 2335-3, L. 2335-9 ¹¹ та L. 2335-10, а також I статті L. 2335-18 без шкоди митному кодексу; 2) Незбереження або невиконання зобов'язань щодо збереження протягом періоду, передбаченого для реєстру експорту, згаданого у статті L. 2335-6, та реєстру перевезень, згаданого у статті L. 2335-14; 3) Неподання реєстру експорту або реєстру перевезення агентам, зазначеним у статті L. 2339-1, на їх першу вимогу; 4) Неодноразове та суттєве упуцнення щодо надання однієї або кількох обов'язкових відомостей у реєстрах, передбачених статтями L. 2335-6 та L. 2335-14 (L2339-11-1)	
Позбавлення волі на п'ять років та штрафом у розмірі 75 000 євро	
КРИМІНАЛЬНІ САНКЦІЇ ЗА ВИГОТОВЛЕННЯ ТА ТОРГІВЛЮ ЗБРОЄЮ (СТАТТІ L2339-2 ДО L2339-4-1)	
Будь-хто, хто, не дотримуючись зобов'язань, що випливають з I та II статті L. 2332-1, займається виробництвом або торгівлею військовими матеріалами, зброєю, боєприпасами та їх компонентами, використовує або експлуатує в контексті наданих ним послуг військові матеріали та подібні матеріали, або здійснює свою діяльність як посередник або рекламний агент у зв'язку з виробництвом або торгівлею військовими матеріалами, зброєю, боєприпасами та їх компонентами (L2339-2)	
Позбавлення волі на сім років та штрафом у розмірі 100 000 євро	
Конфіскація	Обтяжуючі обставини
Призначається конфіскація військових матеріалів, зброї, боєприпасів та їхніх виготовлених, призначених для продажу або утримуваних частин, а також їхній продаж на публічних торгах	Покарання збільшується до десяти років позбавлення волі та штрафу в розмірі 500 000 євро, якщо злочин скоєно організованою бандою
<i>Порушення положень статті L. 2332-6¹², першого абзацу статті L. 2332-10¹³ та статті L. 2339-1¹⁴ (L2339-3)</i>	
Позбавлення волі та штрафом у розмірі 75 000 євро	
Обтяжуючі обставини	
Покарання збільшується до десяти років позбавлення волі та штрафу в розмірі 500 000 євро, якщо злочин скоєно організованою бандою	
Здійснення наступних діянь: 1) невідтворення обов'язкової інформації, передбаченої у другому абзаці статей L. 2335-5 або L. 2335-13; 2) той факт, що одержувач передає оборонну продукцію або експортує військові матеріали та аналогічні матеріали, не інтегровані у його власну оборонну продукцію, з порушенням зобов'язання, передбаченого статтею L. 2335-15; 3) отримання експортної ліцензії, зазначеної у статті L. 2335-7, після неправдивої або шахрайської заяви про те, що обмеження на експорт оборонної продукції, отриманої за ліцензією на передачу від держави-члена ЄС, були дотримані або скасовані державою-членом походження; 4) той факт, що одержувач не відповідає або відмовляється відповідати на запити, адресовані йому агентами, зазначеними у статті L. 2339-1, щодо кінцевих користувачів та кінцевого використання всіх експортованих військових матеріалів та подібних матеріалів, а також продукції або матеріалів, пов'язаних з обороною, зазначених у пункті I статті L. 2335-18, переданих або отриманих компанією за ліцензією на передачу з іншої держави-члена Європейського Союзу (L2339-11-2)	

⁹ Стволи зброї категорії A2, виготовленої у Франції, підлягають випробуванням, що підтверджуються нанесенням клейма.

¹⁰ Експорт військових матеріалів та аналогічних матеріалів без попереднього дозволу до держав, що не є членами ЄС, та на території, виключені з митної території ЄС, заборонено.

¹¹ Передача оборонної продукції з Франції до інших держав-членів Європейського Союзу підлягає попередньому дозволу

¹² Підприємства, що виробляють військову техніку, зброю, боєприпаси й їхні компоненти, які належать до категорій А та В, матеріали військового призначення і спорядження, прорівняне до них, або товари подвійного використання в розумінні Регламенту (ЄС) № 428/2009 Ради від 5 травня 2009 р. (про режим контролю за експортом, трансфером, посередництвом і транзитом товарів подвійного використання), зобов'язані протягом восьми днів після подання будь-якої патентної заявки щодо цих матеріалів чи товарів (поданої ними або від їхнього імені) повідомити адміністрацію про відкриття, винахід або застосування, що є предметом запитуваного патенту

¹³ Власники дозволів повідомляють компетентну службу протягом восьми днів з моменту їх прийняття про замовлення на обладнання категорій А та В, не призначене для експорту, окрім тих, що надходять з держави, і можуть виконувати їх лише за наявності прямого дозволу.

¹⁴ Власники дозволів та ліцензій, визначених у цьому розділі, зобов'язані дозволяти уповноваженим державним агентам вхід до всіх частин своїх приміщень. Вони зобов'язані надавати усну або письмову інформацію та звіти, запитувані цими ж агентами. Вони також зобов'язані жодним чином не перешкоджати розслідуванням, необхідним для виконання завдань уповноважених агентів. Ці розслідування можуть включати, окрім огляду приміщень, обладнання та інформаційної системи, переписи та перевірки рахунків або реєстрів будь-якого виду, які видаються корисними. Уповноважені державні агенти, які володіють будь-якою інформацією, зібраною про компанії на виконання цього розділу, зобов'язані зберігати професійну таємницю відповідно до покарання

Позбавлення волі на три роки та штрафом у розмірі 45 000 євро
<i>Здійснення наступних діянь: 1)°неінформування постачальником або експортером Міністра оборони у встановлений термін, зокрема через недбалість, про свій намір вперше використати генеральну експортну ліцензію або генеральну ліцензію на передачу; 2)°непередання адміністративному органу реєстрів та звітів, зазначених у статтях L. 2335-6 та L. 2335-14 (L2339-11-3)</i>
Штраф у розмірі 15 000 євро
Розповсюдження зброї масового знищення (статті L2339-14 – L2339-18)
<i>Порушення, визначені у статтях 222-52 – 222-54 Кримінального кодексу, у першому абзаці пункту I статті L. 2339-2, у статті L. 2339-4 та у двох перших абзацах статті L. 2339-10 цього кодексу, а також у першому абзаці статті L. 317-7 Кодексу внутрішньої безпеки, якщо вони стосуються ракет, керованих снарядів або інших безпілотних систем, здатних доставляти до цілі ядерну зброю (визначену у пункті III статті L. 1333-13-4), хімічну або біологічну зброю й спеціально для цього призначених (L2339-14)</i>
Позбавлення волі на п'ятнадцять років та штрафом у розмірі 1,5 млн євро
Обтяжуючі обставини
<i>Позбавлення волі на двадцять років та штрафом у розмірі 3 млн євро</i>
<i>Надання фінансування шляхом надання, акумулювання або управління коштами, цінностями чи будь-яким іншим майном або надання порад з цією метою, з наміром, щоб ці кошти, цінності чи майно були використані, або знаючи, що вони призначені для використання, повністю чи частково, з метою вчинення будь-якого з правопорушень, передбачених статтею L. 2339-14, незалежно від фактичного вчинення такого правопорушення (L2339-15)</i>
Позбавлення волі на п'ятнадцять років та штрафом у розмірі 1,5 млн євро
Обтяжуючі обставини
<i>Позбавлення волі на двадцять років та штрафом у розмірі 3 млн євро</i>
<i>Неправомірне отримання, будь-яким шахрайським способом, дозволів або погоджень, зазначених у пункті I статті L. 2332-1 та у статтях L. 2335-1 — L. 2335-3 цього кодексу, а також у статті L. 312-2 та статті L. 314-3 Кодексу внутрішньої безпеки, якщо ці дозволи або погодження стосуються ракет, керованих снарядів або інших безпілотних систем, здатних доставляти до своєї цілі ядерну зброю, визначену у пункті III статті L. 1333-13-4 цього кодексу, хімічну або біологічну зброю й спеціально для цього призначених (L2339-16)</i>
Позбавлення волі на десять років та штрафом у розмірі 1,5 млн євро

Джерело: сформовано на основі [7]

Кримінальна відповідальність у Франції за незаконне поводження та експорт чи імпорт товарів військового призначення та подвійного використання є досить вагомою. Варто зазначити, що за кожним видом таких злочинів призначається покарання у вигляді позбавлення волі та штраф. В окремих випадках органи судової влади можуть призначити конфіскацію об'єкту злочину. Найбільша міра покарання – довічне позбавлення волі, характерне для злочинів, що пов'язані із виробництвом, зберігання, розповсюдження та використання зброї масового знищення. В свою чергу штрафні санкції можуть призначити в розмірі від декількох десятків тисяч євро до декількох мільйонів.

5. Іспанія. Система встановлення кримінальної відповідальності за порушення умов експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання має досить особливу характеристику. Так, Закон 49/1999 від 20 грудня про заходи щодо контролю хімічних речовин, які можуть бути перенаправлені для виготовлення хімічної зброї [4], визначає режими санкцій, відповідно до яких кримінальними правопорушеннями щодо поводження з хімічними речовинами є порушення закону про контрабанду, а також положень зазначеного закону, їх характеристика представлена в табл. 5.

Представлене вказує на існування трьох видів кримінальних правопорушень (особливо тяжкі, тяжкі, незначні). Для визначення важкості скоєного кримінального правопорушення застосовуються сукупність критеріїв:

Санкції, що застосовуються в кожному конкретному випадку, визначаються з урахуванням таких критеріїв: характер завданих збитків, зокрема наслідки для здоров'я, довкілля або національної безпеки; ступінь участі; отримана незаконна вигода; умисел або необережність при вчиненні правопорушення; економічна спроможність порушника; рецидив, у разі вчинення протягом одного року більш ніж одного правопорушення одного характеру, якщо це було встановлено остаточним рішенням; рецидив унаслідок того, що зобов'язаний суб'єкт був остаточно притягнутий до відповідальності за вчинення більш ніж одного тяжкого або особливо тяжкого правопорушення, передбаченого цим Законом, протягом останніх п'яти років

Кримінальні санкції за порушення заходів щодо контролю хімічних речовин згідно Закону 49/1999 Про заходи щодо контролю хімічних речовин, які можуть бути перенаправлені для виготовлення хімічної зброї

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ			
ОСОБЛИВО ТЯЖКІ			
a) Порушення обов'язку збереження конфіденційності інформації	b) Невиконання обов'язку повідомляти дані, передбачені у розділі I Розділу II	c) Надання неправдивих даних	
d) Здійснення комерційних операцій з імпорту, ввезення, відправлення чи передачі контрольованих хімічних речовин відповідно до Конвенції без отримання дозволу або з отриманням його шляхом подання неправдивої чи неповної декларації згідно з чинними нормами	e) Здійснення комерційних операцій з імпорту, ввезення, відправлення чи передачі контрольованих хімічних речовин відповідно до Конвенції третій стороні, з якою такі операції не допускаються згідно з положеннями згаданої Конвенції	g) Передача або постачання будь-якій державі хімічних речовин зі Списку I Конвенції, які, у свою чергу, походять з іншої держави	
f) Здійснення комерційних операцій з імпорту, ввезення, відправлення чи передачі контрольованих хімічних речовин відповідно до Конвенції третій стороні, яка має дозвіл, але набуває ці речовини для того, щоб передати їх або фактично передає їх іншим особам, не уповноваженим їх отримувати, якщо про таку незаконну мету було відомо першому передавачу на момент передачі			
Санкції			
штраф від 300 506,06 євро (50 000 001 песета) до 1 502 530,26 євро (250 000 000 песет)	за необхідності, припинення діяльності, що призвела до порушення, закриття об'єкта	заборона на отримання в майбутньому дозволів на експорт хімічних речовин	заборона на отримання кредитів, субсидій чи державної допомоги
здійснюється конфіскація хімічних речовин та інструментів або обладнання, використаних для вчинення правопорушення			
ТЯЖКІ			
a) Відмова або опір у наданні доступу компетентним органам до об'єктів чи їхніх приміщень для проведення інспекцій і контролю, встановлених цим Законом, якщо законні представники надали попередню згоду	b) Відмова або опір у наданні компетентним органам інформації, яку вони вимагають для здійснення контрольних заходів, передбачених цим Законом.		
Санкції			
штраф від 30 050,62 євро (5 000 001 песета) до 300 506,05 євро (50 000 000 песет)	за необхідності, припинення діяльності, що призвела до порушення, закриття об'єкта	заборона на отримання в майбутньому дозволів на експорт хімічних речовин	заборона на отримання кредитів, субсидій чи державної допомоги
здійснюється конфіскація хімічних речовин та інструментів або обладнання, використаних для вчинення правопорушення			
НЕЗНАЧНІ			
Подання інформації з порушенням строків, що встановлені нормативними актами			
Санкції			
штраф до 30 050,61 євро (5 000 000 песет)			
здійснюється конфіскація хімічних речовин та інструментів або обладнання, використаних для вчинення правопорушення			

Джерело: сформовано на основі [11]

6. Бельгія. Важливе значення в формуванні кримінальної відповідальності за порушення правил державного експортного контролю в Бельгії приділяється питанням порушення секцій, що регулюється Директивою ЄС про криміналізацію порушення санкції. «Невиконання зобов'язань згідно з Регламентом ЄС про санкції є кримінальним правопорушенням згідно зі статтею 6 Закону Бельгії від 13 травня 2003 року про впровадження обмежувальних заходів, вжитих Радою Європейського Союзу проти держав, певних осіб та організацій. Для фізичних осіб це правопорушення карається позбавленням волі на строк від 8 днів до 5 років та штрафом у розмірі до 200 000 євро. Для юридичних осіб це правопорушення карається штрафом у розмірі до 960 000 євро. У разі повторного правопорушення санкції можуть бути вищими Як альтернатива, окрім кримінальних санкцій, Закон Бельгії від 13 травня 2003 року про впровадження обмежувальних заходів, вжитих Радою Європейського Союзу проти держав, певних осіб та організацій, також передбачає, що недотримання Регламенту ЄС про санкції також може каратися адміністративними штрафами у розмірі до 2 500 000 євро» [10].

Не зважаючи на те, що у Бельгії відсутній офіційний механізм добровільного самостійного розкриття інформації особами, які порушили обмежувальні заходи ЄС, на практиці існують добровільні самостійні розкриття інформації, які, у свою чергу, можуть неофіційно слугувати пом'якшувальним фактором. Зокрема, бельгійський закон (від 13 травня 2003 року) присвячений впровадженню обмежувальних заходів, вжитих Радою ЄС проти держав, певних осіб та організацій передбачає:

– по-перше, що положення Книги I Кримінального кодексу застосовуються до порушень обмежувальних заходів ЄС, тобто бельгійські судді, відповідно до статті 85, мають право враховувати пом'якшувальні обставини для пом'якшення позбавлення волі та грошових стягнень;

– по-друге, що положення закону не перешкоджають застосуванню бельгійського закону (від 11 вересня 1962 року) про експорт, імпорт та транзит товарів, тобто це означає, що порушення імплементаційні актів, прийнятих на цій підставі, караються відповідно до статей 231, 249-253 та 263-284 бельгійського закону (від 18 липня 1977 року) про мито та акцизи, згідно стаття 263 якого передбачається можливість для митних органів укладати угоди з правопорушниками, якщо такі особи можуть продемонструвати пом'якшувальні обставини та підтвердити те, що порушення були ненавмисними.

7. Італія. В Законі від 9 липня 1990 р. № 185 «Нові норми щодо контролю за експортом, імпортом та транзитом матеріалів озброєння» [10] передбачено сукупність кримінальних санкцій за порушення правил експортного контролю. Даному питанню присвячено шостий розділ Закону.

В даному розділі передбачено сукупність положень, характеристика яких передбачено в таблиці 6.

Таблиця 6

Характеристика кримінальної відповідальності за порушення правил експортного контролю Італії згідно з положеннями Закону від 9 липня 1990 р. № 185 «Нові норми щодо контролю за експортом, імпортом та транзитом матеріалів озброєння»

Особа, яка у документації, поданій відповідно до цього закону, навмисно надає неправдиві відомості, що стосуються видачі дозволу, передбаченого статтею 13, або його поновлення, карається, у разі якщо такий дозвіл було отримано (стаття 23)		
позбавлення волі на строк від 2 до 6 років	АБО	штраф у розмірі від однієї десятої до трьох десятих вартості контракту
Особа, яка здійснює експорт або транзит матеріалів озброєння з порушенням умов доставки до місця призначення, зазначеного у заявці на отримання дозволу, передбаченого статтею 13 ¹⁵ (стаття 24)		
позбавлення волі на строк до п'яти років	АБО	штраф у розмірі від двох до п'яти десятих вартості контрактів
Особа, яка без дозволу, здійснює експорт, імпорт або транзит озброєння, передбаченого в декретах (стаття 25, п. 1)		
позбавлення волі на строк від трьох до дванадцяти років	АБО	штраф від 5 до 500 мільйонів лір
Підлягають конфіскації ті матеріали озброєння, які були визначені уповноваженими органами як призначені для експорту, але не мають належних дозвільних документів		
Особа, що веде переговори з порушенням положень статті 9 ¹⁶ (стаття 25, п.2)		
позбавлення волі на строк до чотирьох років	АБО	штраф від 5 до 250 мільйонів лір
Підлягають конфіскації ті матеріали озброєння, які були визначені уповноваженими органами як призначені для експорту, але не мають належних дозвільних документів		

Джерело: сформовано на основі [10]

Варто зазначити, що даним законом врегульовані і сукупність процесуальних питань, які стосуються судово розгляду справ. Зокрема статтею 26 досліджувано закону Італії передбачено: «Судова влада, яка розглядає справи про правопорушення, передбачені статтями 23, 24 і 25, негайно повідомляє про це Міністра закордонних справ та Міністра оборони з метою ухвалення ними рішень, що належать до їхньої компетенції» [10].

Висновки. Здійснено правову оцінку законодавства зарубіжних країн (Франція, Бельгія, Італія, Іспанія, Португалія, Німеччина, Австрія), що дозволило встановити особливості кримінальної відповідальності за порушення правил експортного контролю з одного боку та порушення правил поводження із зброєю масового знищення. Варто зауважити, що питання встановлення кримінальної відповідності в контексті досліджуваного об'єктно-предметного поля експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання в зарубіжних країнах врегульовано за наступними напрямками:

¹⁵ Ліцензування

¹⁶ Порядок проведення договірних переговорів

– по-перше, кримінальна відповідальність може визначатися як кримінальним законодавством (зазвичай Кримінальний кодекс) так і законодавством, що регулює ту чи іншу сферу функціонування системи державного експортного контролю за товарами військового призначення та використання (порушення права експортного контролю; порушення санкції Європейського Союзу та власне держави; порушення правил поведінки зі зброєю масового знищення та інше);

– по-друге, в законодавством досліджуваних країн може визначатися різний підхід до встановлення кримінальної відповідності в контексті об'єктної характеристики. Зокрема в окремих країнах питання експортного контролю врегульоване власне відповідальності за порушення санкцій Європейського Союзу. В інших країнах встановленні національні правила експортного контролю, порушення яких призводить до кримінальної відповідальності;

– по-третє, в досліджуваних країнах визначенні різні підходи до встановлення рівня покарання за порушення законодавства, яке регулює питання державного експортного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання.

Вивчення досвіду вказаних країн має вагомe значення для реформування системи державного експортного контролю в Україні в контексті забезпечення національної безпеки. В умовах потреби реформування вітчизняного кримінального законодавства визначальним є трансформація кримінальної відповідальності за порушення правил експортного контролю, що інтегрується із вимогами Європейського Союзу.

References:

1. Ponomarov, O.O. (2023), «Zarubizhnyi dosvid rehlamentatsii kryminalnoi vidpovidalnosti za porushennia poriadku zdiisnennia mizhnarodnykh peredach tovariv, shcho pidliahaiut derzhavnomu eksportnomu kontroliu», *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, No. 1, pp. 165–168, [Online], available at: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/832>
2. Ponomarov, O.O. (2023), «Sotsialna obumovlenist ta pidstavy kryminalizatsii porushennia poriadku zdiisnennia mizhnarodnykh peredach tovariv, shcho pidliahaiut derzhavnomu eksportnomu kontroliu», *Ekonomika. Finansy. Pravo*, No. 1, pp. 13–17, [Online], available at: <https://elar.nava.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f2d90dd0-d59a-479e-9fc7-79a71be3de4b/content>
3. Popelniuk, N.V. (2020), «Kharakterystyka zlochynnosti u sferi derzhavnoho eksportnoho kontroliu: kryminolohichni vymiry», *Pravo ta derzhavne upravlinnia*, No. 1 (1), pp. 314–320, [Online], available at: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2020/tom_1/50.pdf
4. «Blog Series: Sanctions Enforcement Around the World, the Belgian Perspective», *Baker McKenzie*, [Online], available at: <https://sanctionsnews.bakermckenzie.com/blog-series-sanctions-enforcement-around-the-world-the-belgian-perspective/>
5. «Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Außenwirtschaftsgesetz 2011», *RIS*, [Online], available at: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20007221>
6. «Code de la sécurité intérieure (Articles L312-1 à L312-6)», *Legifrance*, [Online], available at: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000025503132/LEGISCTA000025505572/#LEGISCTA000027591634
7. «Dispositions pénales (Articles L1333-8 à L1333-14)», *Legifrance*, [Online], available at: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006071307/LEGISCTA000029221231/#LEGISCTA000029221238
8. «Foreign Trade and Payments Act of 6 June 2013», *BMJV*, [Online], available at: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_awg/index.html
9. «Gesetz über die Kontrolle von Kriegswaffen in der Fassung der Bekanntmachung vom 22. November 1990», *BMJV*, [Online], available at: <https://www.gesetze-im-internet.de/krwaffkontrg/>
10. «LEGGE Nuove norme sul controllo dell'esportazione, importazione e transito dei materiali di armamento», [Online], available at: https://bwcmplementation.org/sites/default/files/resource/IT_Law%20185_1990_italiano.pdf?utm_source=chatgpt.com
11. «Ley 49/1999, de 20 de diciembre, sobre medidas de control de sustancias químicas susceptibles de desvío para la fabricación de armas químicas», *BOE*, [Online], available at: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1999-24183>
12. «Regula as condições de acesso e exercício das actividades de comércio e indústria de bens e tecnologias militares Lei n.º49/2009», *Diário da República*, [Online], available at: <https://www.iddportugal.pt/wp-content/uploads/2018/03/Lei-49-2009.pdf>

Grytsyshen D., Vakun O., Dyka O., Lyhoshapko D.

Foreign experience in establishing criminal liability for violation of rules of state export control over military and dual-use goods

Abstract. The article is devoted to the analysis of foreign experience in establishing criminal liability for violations of the rules of state export control (SEC) for military and dual-use goods in the context of reforming the Ukrainian SEC system. The legislation of EU countries (Austria, Germany, Portugal, France, Spain, Belgium, Italy) is studied. The features of criminalization are determined: in Austria, a penalty of up to 5 years of imprisonment is provided for violations with aggravating circumstances, with increased fines of up to 40 million euros for legal entities; in Germany – up to 10 years for actions related to weapons of mass destruction, with increased fines; in Portugal – up to 14 years for illegal production of weapons; in France – from 1 to 5 years of imprisonment and fines of up to 960 thousand euros for legal entities; in Spain – administrative fines of up to 1.5 million euros with criminal prosecution for smuggling, fines of up to 5% of turnover for legal entities; in Belgium – up to 5 years of imprisonment and fines of up to 960 thousand euros for legal entities; in Italy – from 2 to 12 years of imprisonment and fines based on the value of the contract. A legal analysis of the regulatory acts regulating the SEC and modern approaches to reforming the criminal legislation of Ukraine, in particular Article 333 of the Criminal Code of Ukraine, was conducted. Directions for transforming the criminal law mechanism were proposed: harmonization with EU norms, strengthening sanctions for violating sanctions regimes, and integration with international standards. The study emphasizes the importance of studying foreign experience for improving Ukraine's national security in the context of European integration and Russian aggression. The conclusions emphasize the need to harmonize Ukrainian legislation with EU requirements to increase the effectiveness of the SEC and the trust of international partners.

Keywords: state export control; criminal liability; military goods; dual-use goods; national security; European integration.